

Д.О.Харинович,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ І ЗАГРОЗИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті досліджено теоретичні і практичні аспекти забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України в умовах глобалізаційних процесів. Проаналізовано тенденції та основні проблеми зовнішньоекономічної безпеки та її взаємодію з іншими складовими національної безпеки держави. Визначені економічні переваги і загрози інтеграції України у європейську та євразійську спільноту за умов проведення державної політики забезпечення зовнішньоекономічної безпеки.

The theoretical and practical aspect of providing of the external economic safety of Ukraine in the conditions of globalization processes are explored in the article. Tendencies and basic problems of external economic safety and its co – operating are analyses with other constituents national safety of the state. There are also certain subjects the economic advantages and threats of the integration of Ukraine in European and Euro Asiatic community to the condition pursuing a public policy of providing of external economic safety.

Глобальні трансформації, посилення впливу дій факторів загальної інтеграції зараз стають головною закономірністю світогосподарського розвитку. Такі інтегровані на глобальному рівні відносини значно впливають на масштаби, темпи і пропорції національного і глобального виробництва, створюючи картину світової економіки ХХІ століття, закладаючи основу безпеки національного і глобального розвитку.

Інтеграція економіки України до світової економічної спільноти впливає на стан зовнішньоекономічної безпеки, без гарантування якої країна не може бути повноправним учасником світогосподарських зв'язків, посісти належне місце в міжнародному поділі праці та мати належну систему захисту і протидії глобальним викликам її економічній безпеці зокрема та національній безпеці взагалі. Під час інтеграції держави в систему світогосподарських зв'язків перед нею постає проблема суперечності між необхідністю, з одного боку, інтегруватись у світову економіку, а з іншого – забезпечити гармонійний та сталий розвиток національної економіки, захист національних економічних інтересів, внутрішнього ринку та вітчизняного виробника.

Однією з серйозних проблем залучення України до світогосподарських процесів є забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави. Потреба в поглиблених дослідженнях зміни умов зовнішньої торгівлі зумовляється тим, що інтеграція в світову

економіку розглядається як чинник розвитку національної економіки, а співпраця з Європейським Союзом та отриманням від нього статусу країни з ринковою економікою потребує розроблення нової, раціональної моделі зовнішньоторговельної діяльності. Крім цього, в контексті європейських інтеграційних процесів ключового значення набули і відносини України з країнами ЦСЄ та СНД. І розгляд даного питання досить важливий в сучасних економічних умовах не тільки для вироблення конкретних положень зовнішньоторговельної політики країни на найближчий період, а і для уточнення стратегії розвитку нашої країни, спрямованої на набуття гідного місця у світобудові, що формується.

Саме тому можливість оцінки тенденцій впливу інтеграційних процесів на зовнішньоторговельну безпеку України та шляхи її подолання визначили актуальність і пріоритетність цього напрямку наукових досліджень. Вітчизняні науковці працюють над розв'язанням цих питань. Серед них – Я.Б.Базилюк, С.В.Беренда, І.Ф.Бінько, З.С.Варналій, О.С.Власюк, В.М.Геєць, Б.В.Губський, С.В.Давиденко, Г.Ю.Дарнопих, Я.А.Жаліло, Л.Л.Кістерський, І.С.Кравченко, Ф.М.Медвідь, В.І.Мунтіян, Г.А.Пастернак-Пастушенко, С.І.Пирожков, Р.В.Покотиленко, А.І.Сухоруков, А.С.Філіпенко, В.Т.Шлемко, О.І.Шнирков.

Серед зарубіжних дослідників і науковців, які займаються проблематикою забезпечення економічної безпеки, і зокрема її зовнішньої складової, можна назвати праці Б.Баррі, Ф.Брауна, В.Валтерса, А. фон Гезау, М.Гібберта, Дж.Р.Голдена, М.Ерландсона, Р.Келлі, Дж.Кеннана, Д.Олвея, Р.Остоота.

Проведений аналіз результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних фахівців свідчить, що є значні розбіжності у підходах до визначення сутності і понятійного апарату зовнішньоекономічної безпеки. Також потребують додаткового наукового обґрунтування завдання системи інституційного забезпечення економічної безпеки України в умовах глобалізації світового господарства.

Вказана проблема є актуальною не лише в науковому плані, а й має практичне значення - в умовах розбудови відкритої економіки в Україні для захисту національних інтересів важливо виробити науково обґрунтовані напрямки розширення співробітництва, що з одного боку, забезпечить захист вітчизняного виробника, а з

іншого, - надасть змогу отримати більше переваг від інтеграції.

Враховуючи вищесказане, можна визначити, що метою написання даної статті є дослідження та розвиток аспектів забезпечення зовнішньоекономічної безпеки в контексті інтеграції України у світогосподарські процеси.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

Ї визначити місце, роль та значення зовнішньоекономічної безпеки в загальній системі національної безпеки та її взаємодію з іншими складовими національної безпеки;

Ї визначити основні складові зовнішньоекономічної безпеки держави в умовах європейської інтеграції;

Ї визначити вплив головних чинників і загроз зовнішньоекономічної безпеки на національну безпеку України у період рецесії світової економіки;

Ї провести аналіз стану і тенденцій зовнішньоекономічної діяльності;

Ї визначити економічні переваги та ризики інтеграції України до євроспільноти за умови проведення державної політики гарантування зовнішньоекономічної безпеки;

Ї надання пропозицій щодо забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України у контексті інтеграції ЄС.

Проблема зовнішньоекономічної безпеки постає з виникненням держави, державних інститутів та встановлення зовнішньоторговельних зв'язків. Актуальність проблеми зумовлена і тим, що сучасне суспільство існує в умовах так званих «мегаризиків» і класифікується «суспільство ризиків».

Економічна безпека держави як надсистема зовнішньоекономічної безпеки – це здатність держави через систему заходів забезпечувати її незалежність (суверенітет) національної економіки, її стабільність, керованість і стійкість до негативних впливів, спроможність постійно удосконалювати структуру національної економічної системи з метою підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції за умов виконання вимог участі в системі міжнародних економічних відносин та геоекономічній структурі [7, с.117].

Основними компонентами економічної безпеки держави, які об'єднують рівні більш вузького розподілу, крім зовнішньоекономічної, є: інвестиційна, фінансова, сировинно-

ресурсна, енергетична, військово-економічна, технологічна, продовольча, соціальна безпека.

Зовнішньоекономічна безпека держави має надзвичайно важливий характер серед складових економічної безпеки з огляду на участь держави у міжнародному поділі праці, системі світогосподарських зв'язків, процесі інтеграції економіки України в ЄС і входження у Світову організацію торгівлі (СОТ) та глобалізаційні перетворення в рамках сучасної постіндустріальної цивілізації.

Важливим у дослідженні зовнішньоекономічної безпеки держави є методи оцінювання, які на даний час складають такі основні групи: спостереження основних макроекономічних показників і порівняння їх з граничними значеннями; експертна оцінка для ранжирування територій за рівнем загроз; оцінка темпів економічного зростання країни за основними макроекономічними показниками і динаміка їх змін.

Розглядаючи ситуацію, що склалась у сучасних умовах через світову економічну кризу відбулося зменшення попиту та цін на світових товарних ринках, що загальмувало експорт української продукції. Неприятлива кон'юнктура на міжнародних фінансових ринках, вплив капіталу з України, посилення недовіри до банківської системи призвели до зменшення ліквідності банківського сектора. Більш жорсткі умови кредитування спричинили зниження економічної та інвестиційної активності. Негативним наслідком стало нарощування кризових явищ в економіці, погіршення макроекономічних показників і показників зовнішньоекономічної безпеки України.

Приріст валового внутрішнього продукту (ВВП) у **2008** р. проти **2007** р. становив **2,1%**, тоді як у **2007** р. – **7,9%**. Погіршилися інші макроекономічні показники (табл. 1).

Загальне зниження обсягу ВВП відбулося внаслідок зменшення ВДВ у ключових галузях економіки та зменшення обсягів капітальних робіт. Зокрема, відбулося зменшення ВДВ у будівництві (на **17,4%**), виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води (на **4,9%**), переробній промисловості (на **2,3%**), добувній промисловості (на **1,5%**), освіті (на **0,5%**). Водночас збільшилася ВДВ у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві (на **17,2%**), діяльності транспорту та зв'язку (на **6,8%**), торгівлі (на **1,8%**).

Обсяг промислового виробництва у 2008 році порівняно з 2007 році зменшився на 3,1%. Зменшилися обсяги у виробництві коксу та продуктів нафтопереробки (на 15%), у металургії (на 10,6%), у хімічній та нафтохімічній (на 6,2%), легкій (на 3,4%), добувній (на 2,4%), харчовій (на 0,9%) промисловостях, у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води (на 2,5%). Уповільнилися темпи зростання у машинобудуванні (до 8,6%), у виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції (до 4,3%), целюлозно-паперовому виробництві (до 7,3%), у деревообробній промисловості (до 9,6%). Зниження економічної активності підприємств даних галузей призвело до зростання рівня безробіття.

Таблиця 1

Макроекономічні показники України

Показники	2007 р.	2008 р.
Темп зростання ВВП (до попереднього року в порівняних цінах, %)	107,9	102,1
Темп зростання у промисловості (до попереднього року в порівняних цінах, %)	110,2	96,9
Темп зростання у сільському господарстві (до попереднього року в порівняних цінах, %)	93,5	117,5
Темп зростання ВВП (до попереднього року в порівняних цінах, %)	107,9	102,1
Темп зростання у промисловості (до попереднього року в порівняних цінах, %)	110,2	96,9
Темп зростання у сільському господарстві (до попереднього року в порівняних цінах, %)	93,5	117,5
Темп зростання роздрібної торгівлі (до попереднього року в порівняних цінах, %)	128,8	118,6
Процентні ставки банків за кредитами (середньозважені річні, %)	13,5	16,0
Питома вага збиткових підприємств у загальній кількості підприємств (%)	32,5	33,9
Наявні середньомісячні доходи на одну особу, грн.	843,8	1148,7
Індекс споживчих цін (до попереднього року, %)	112,8	125,2
Індекс реальних наявних доходів населення (до попереднього року, %)	114,8	110,3
Індекс реальної середньомісячної зарплати (до попереднього року, %)	112,5	106,3
Рівень безробіття (на кінець періоду, %)*	2,3	3,4
Довідково: номінальний ВВП, млн. грн.	720731	950503

* кількість офіційно зареєстрованих безробітних до населення працездатного віку

Погіршення кон'юнктури зовнішніх ринків у другому півріччі спричинило у 2008 р. зростання імпорту вищими темпами (40,5%), ніж експорту (34,9%), що викликало зростання від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі (до 13484,5 млн. дол. США, у торгівлі товарами

- до **18531,9** млн. дол. США). Від'ємне сальдо у торгівлі з країнами ЄС-27 збільшилося до **10506,9** млн. дол. США, з країнами СНД - до **6526,6** млн. дол. США.

За **2008** р. приплив приватних іноземних інвестицій (ПІ) в Україну становив **6180,7** млн. дол. США, що на **20,9%** більше, ніж за **2007** р. Поряд з цим, порівняно з II кварталом у III кв. приплив ПІ зменшився на **67%**, в IV кв. спостерігався відплив ПІ (**1,9** млрд. дол. США), що стало наслідком реагування інвесторів на прояви фінансової кризи в Україні.

Найбільші обсяги ПІ надійшли у фінансову сферу (**2285,7** млн. дол. США), операції з нерухомим майном (**901,4** млн. дол. США), оптову торгівлю (**536,4** млн. дол. США), будівництво (**421,1** млрд. дол. США), виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (**94,3** млн. дол. США). Відбувся відплив ПІ з металургійної галузі (**243** млн. дол. США), машинобудування (**77,3** млн. дол. США), легкої промисловості (**4,4** млн. дол. США), виробництва та розподілу електроенергії, газу і води (**11,7** млн. дол. США).

Накопичений обсяг ПІ на **01.01.2009** р. становив **35723,4** млн. дол. США (**775,3** дол. США на 1 особу). Найбільше за **2008** р. зріс капітал нерезидентів з: Кіпру (**1736,5** млн. дол. США), Нідерландів (**672** млн. дол. США), Німеччини (**475,5** млн. дол. США), Російської Федерації (**389,2** млн. дол. США), Сполученого Королівства (**298** млн. дол. США), Швеції (**276,3** млн. дол. США), Віргінських Британських островів (**249,4** млн. дол. США), Франції (**181,3** млн. дол. США) та США (**41,4** млн. дол. США).

В економіку інших країн на **01.01.2009** р. Україна інвестувала **6198,6** млн. дол. США (переважно в економіку Кіпру - **5826,1** млн. дол. США), **86%** яких спрямовано в операції з нерухомим майном (**5333,2** млн. дол. США). Обсяг ПІ з України в країни СНД зменшився на **11,4%**, в Російську Федерацію - на **32,8%**. Найбільше прямих інвестицій направлено в інші країни з Донецької області (**5344,3** млн. дол. США).

У **2008** р. порівняно з **2007** р. переважна більшість показників економічної безпеки погіршилася (табл. 2).

У **2008** р. відбулося погіршення зовнішньоторговельного балансу внаслідок зростання від'ємного сальдо у торгівлі товарами (до **18,5** млрд. дол. США). Збільшилося від'ємне сальдо у торгівлі мінеральними продуктами (до **18,4** млрд. дол. США), продукцією хімічної промисловості та полімерними матеріалами (до **5,4** млрд.

дол. США), машинобудівної продукції (до 15,7 млрд. дол. США). Обсяг імпорту цих товарів у 2008 р. проти 2007 р. зріс відповідно на 47,8%, 31,0% і 34,8%, його частка у загальному обсязі імпорту становила 74,2%. У 2008 р. спостерігалася поглиблення сировинної спеціалізації України. Експорт металургійної продукції у 2008 р. зріс на 33,0%, тоді як у 2007 р. - на 25,6%. Уповільнилися темпи зростання експорту продукції машинобудування (до 128,5%) і хімічної промисловості (до 119,7%). Знизився рівень інтелектуалізації вітчизняного експорту. Частка експорту високотехнологічних товарів (ВТТ) у товарному експорті скоротилася з 1,18 у 2007 р. до 0,92 у 2008 р. У 2008 р. загальний обсяг експорту зріс на 35,9%, обсяг експорту ВТТ - лише на 5,7%.

Таблиця 2

Показники економічної безпеки України

№	Показники	Граничне значення	Фактичне значення	
			2007 р.	2008 р.
1	Приток ПІІ на одну особу, дол. США	≥500	170	134
1.2	Приток ПІІ, % до ВВП	≥6	5,6	3,4
2	Частка кредитів в обробну промисловість у загальній сумі кредитів у економіку, %	≥20	13,3	9,2
3	Рівень інфляції, %	≤5	12,8	25,2
4	Рентабельність власного капіталу банківської системи (ROE), %	≥20	12,67	8,51
5	Вартість банківських кредитів, % річних	≤10	13,5	16,0
6	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі українських банків, %	≤50	35,0	36,7
7	Міжнародні резерви НБУ, у місяцях імпорту	≥3	4,7	5,2
8	Обсяг державного зовнішнього боргу, % до ВВП	≤20	9,7	15,0
9	Імпорт ПЕР з однієї країни, %			
9.1	у т.ч. нафти та нафтопродуктів сирих	≤30	100,0	93,6
9.2	природного газу	≤30	72,0	64,7
10	Рівень монополізації у нафтопереробці, %	≤30	66,05	60,50
11	Коефіцієнт покриття експортом імпорту по товарах	≥1	0,81	0,78
12	Частка експорту високотехнологічної продукції у товарному експорті, %	≥18	1,18	0,92
	Довідково: ВВП, млн. грн.		720731	950503
	Середній курс грн./дол. США		5,05	5,27

Показники інвестиційної безпеки погіршилися через уповільнення припливу ПІІ в Україну у III кв. та виведення капіталів іноземними інвесторами у IV кв. 2008 р., а річний обсяг ПІІ на 1 особу у 2008 р. зменшився з 170 дол. США у 2007 р. до 134 дол. США у 2008 р., річний обсяг ПІІ по щодо ВВП у 2008 р. становив 3,4%, тоді як у 2007 р. - 5,6%.

Нарешті, слід зазначити, що Україна за міжнародними рейтинговими показниками розпочала нинішній **2009** рік як країна, що не посідає досить високих місць, що також негативно впливає на її фінансову, економічну оцінку у світогосподарському середовищі (табл. 3).

Очевидно, що за усіма показниками відчутне відставання України. Більшість досліджених параметрів свідчить про низький рівень державного управління, що не тільки призводить до неефективних рішень, а й сприяє поширенню корупції, процвітанню антиринкових факторів, а це, в свою чергу, призводить до зниження інвестиційного клімату. Характерним є те, що за деякими показниками в Україні немає стійкої тенденції до зростання.

Таблиця 3

Місце України за світовими рейтингами

№	Індекси	Місце України
1.	Індекс глобальної конкурентоспроможності	72 (серед 134 країн світу)
2.	Індекс сприйняття корупції	134 (серед 180 країн світу)
3.	Показники ефективності державного управління	46 (серед 212 країн світу)
4.	Ведення бізнесу	145 (серед 181 країн світу)
5.	Індекс економічної свободи	152 (серед 183 країн світу)

Що ж до загроз зовнішньоекономічній безпеці України, то основними з них є подальше погіршення стану платіжного балансу України, що пов'язано зі зменшенням зовнішнього попиту на світових ринках, зниженням світових цін, сповільненням інвестиційної активності. Тривале падіння світових цін на металопродукцію при високій її собівартості; значна енергоємність та матеріалоємність української продукції вестиме до втрати конкурентних позицій вітчизняними виробниками. До того ж варто очікувати посилення протекціонізму країн - торговельних партнерів України. Додатковий ризик для погіршення стану платіжного балансу міститься у можливому зменшенні притоку поточних трансфертів, оскільки зниження економічної активності у світовій економіці зумовить зменшення грошових надходжень до України від трудових мігрантів. Покриття дефіциту поточного рахунку за рахунок припливу іноземних інвестицій у **2009** р.

ускладнюватиметься внаслідок зниження привабливості інвестиційного клімату країни.

Зменшення темпів зростання обсягів надходження приватних іноземних інвестицій в економіку України (до 2012 року) відбудеться внаслідок нерозв'язаності проблем щодо подолання негативних наслідків фінансово-економічної кризи; збереження дефіциту фінансових ресурсів; зменшення зовнішнього попиту на продукцію українських виробників; високі ризики для вкладання інвестицій; вплив ПІІ з України, несприятлива кон'юнктура на світових ринках для підприємств-експортерів; погіршення суверенних рейтингів України провідними світовими рейтинговими агентствами.

Зростання державного боргу відбуватиметься, в основному, внаслідок збільшення гарантованого боргу (за рахунок отримання Україною наступних частин кредиту від МВФ). На збільшення корпоративного боргу впливатиме приріст зовнішньої заборгованості у банківському секторі. На виплатах за зовнішніми зобов'язаннями у 2009 р. може негативно позначитися зниження суверенного рейтингу України і вітчизняних компаній, скорочення золотовалютних резервів НБУ, девальвація гривні щодо долара США.

Однією з важливих проблем забезпечення зовнішньоторговельної безпеки української держави залишається експортна орієнтованість зовнішньої торгівлі України на країни ЄС на основі традиційних однорідних товарів за умови не насиченості вітчизняного ринку диференційованою продукцією.

Можна проаналізувати, що навіть за таких негативних тенденцій у міжнародному економічному співробітництві зовнішньоторгова структура України на сучасному етапі дедалі більше орієнтується на ЄС. Водночас слід відзначити, що торгівля міжсекторного характеру залишається неоптимальною, що є загрозою зовнішньоекономічній безпеці України. Неоптимальність цієї торгівлі простежується, виходячи з розгляду й аналізу відмінностей у відносній забезпеченості цих країн факторами виробництва і ресурсами; відмінностей у технології виробництва і технологічній місткості їх виробничих структур; рівня впливу державної промисловості і торговельної політики країн ЄС на їх виробничу та торговельну структури; виявлення державою доцільності чи недоцільності.

Однією принциповою особливістю співпраці ЄС та України є послідовне небажання євроспільноти брати на себе хоча б частину «інтеграційних ризиків». Вважається, що Україна має самотужки впоратись із завданнями, які стоять перед нею, виходячи з її євроінтеграційних устремлінь. Коло практичних європейських інтересів до України визначено. Це передусім контрольоване користування її транзитним потенціалом, участь в експлуатації паливно-енергетичного комплексу, використання АПК і сировинно-переробного сектора. Україна розглядається як один із засобів підвищення конкурентоспроможності економіки ЄС (оптимізація транзитних маршрутів) та як своєрідний «матеріальний» резерв (ресурси), а також відносно значний ринок збуту товарів та послуг європейських виробників [2, с.22].

Зовнішньоекономічний фактор національної безпеки досить вразливий і з боку безпосередньої «підривної» діяльності закордонних спецслужб, які щосили намагаються завдати нашій державі прямий економічний збиток і послабити її військово-економічний, технологічний, продовольчий та соціальний потенціали. Це проявляється, зокрема, в намаганнях не допустити продажу нашій державі передових технологій і тим самим закріпити наше відставання у найбільш перспективних галузях науки і виробництва, а також прощтовхуванні на український ринок застарілих технологій. Це, в свою чергу, призводить до залежності низки галузей вітчизняної промисловості та наукових напрямків від іноземного капіталу. Такий стан речей свідчить про те, що в компетенції суб'єктів, які забезпечують національну безпеку, має знайти своє місце такий напрям діяльності, як отримання інформації про загрози для України в економічній, оборонній, науково-технічній галузях і забезпечення нею високопосадових осіб державної влади для прийняття відповідних, своєчасних і адекватних рішень [6, с. 162-163].

Варто зазначити, що в період залучення України в європейський інтегрований простір та процесу надолуження нею економічного розвитку більш розвинених країн ЄС (**catching-up processes**) створяться сприятливі умови для вирівнювання виробничих структур та структур попиту, а до зростання частки їх внутрішньсекторної торгівлі, що кардинально змінить характер торговельних відносин та гарантувати у такий спосіб зовнішньоекономічну безпеку України.

Виходячи з наведеного аналізу досвіду провідних країн, необхідно зазначити, що зовнішньоторговельна політика України має, насамперед, відповідати національним інтересам. Адже, при відмові від зайвого протекціонізму з боку держави, все ж потрібно здійснювати захист галузей та виробництв, які є перспективним з точки зору формування нової моделі повноцінного входження України до світового господарства [2, с.22]. Тому важливим кроком повинно бути створення конкурентоспроможної економічної системи, здатної конкурувати на відкритому європейському просторі; гарантувати вільний рух факторів виробництва; витримувати конкурентний тиск і відповідати тим зобов'язанням, які стоять перед усіма країнами-членами ЄС, а саме брати участь у розбудові економічного, науково-технічного і валютного союзу. Важливими аспектами кращого формату стосунків між Україною та ЄС є підписання відповідних угод з питань регіональної і соціальної політики, галузевого і транскордонного розвитку, освіти, охорони здоров'я.

Непотрібно виключати співпраці із країнами СНД, а саме Російською Федерацією на засадах прагматизму і врахування національних інтересів як на рівні держав, так і на рівні суб'єктів підприємницької діяльності, окремих громадян.

Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України потребує докорінної зміни становища у зовнішній торгівлі, яка має бути здійснена за рахунок реалізації стратегії структурної перебудови народного господарства, оцінки конкурентоспроможності по сегментах товарного і фондового ринків. Вона має передбачати систему державної підготовки випуску кінцевої продукції не тільки виробничого, а й споживчого користування у вигляді банківських кредитів та державних гарантій, прямих державних капіталовкладень, залучення іноземних інвестицій. Причому така підтримка повинна бути вибірковою і надаватись, насамперед, тим високотехнологічним виробництвам, де наявні відповідні можливості досягнення світового рівня якості продукції. Крім цього, необхідно законодавчо закріпити процедури злиття та поглинання підприємств з метою залучення інвестицій, а також забезпечити належний рівень регулювання цих процесів з метою уникнення монополізації іноземними інвесторами провідних галузей української економіки.

Потребує розробки заходів розвитку і удосконалення

внутрішнього ринку капіталів з метою підвищення попиту на гривню; здійснювати диверсифікацію валютного наповнення банківських активів; удосконалювати інструменти страхування валютних ризиків та валютного контролю з метою запобігання спекулятивним валютним атакам; здійснювати моніторинг розрахунків комерційних банків за зовнішніми запозиченнями; запроваджувати додаткові заходи нагляду за комерційними банками, що отримали рефінансування з метою унеможливлення потрапляння цих коштів на валютний ринок.

Пріоритетним напрямом роботи уряду України має стати прийняття обґрунтованої стратегії щодо імпорту, що сприятиме його перетворенню на дієвий фактор технологічної реконструкції вітчизняної промисловості. Концепція ефективної диверсифікованої митної і тарифної політики має узгоджуватися з інтересами національної промисловості, конкретних виробників високотехнологічної експортної продукції, що дасть змогу сформуванню належний зовнішньоторговельний режим, яка змогла б вирішити головне питання – оптимізувати співвідношення експорту й імпорту, не допускаючи, з одного боку, надмірного вивезення сировинних товарів, котре загрожує функціонуванню внутрішнього ринку, а з іншого – обмежувати в певних обсягах імпорту [1, с.67].

Важливим завданням забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави зараз також є створення умов для реалізації гео економічного потенціалу України, інтеграції національної транспортної системи до мережі міжнародних транспортно-комунікаційних коридорів, створених між Європою та Азією.

Увага уряду має зосереджуватися на виконанні в повному обсязі завдань програми утвердження України як транзитної держави. Передусім потребують вирішення питання забезпечення конкурентоспроможності транзитам послуг в Україні та залучення додаткових транзитних вантажопотоків. Реалізації цих завдань передбачає насамперед приведення національного законодавства у сфері транзиту у відповідність з міжнародними транспортними угодами і конвенціями; зняття технічних бар'єрів на шляху переміщення вантажопотоків міжнародними транспортними коридорами; тарифно-цінове та податкове стимулювання транзиту; створення системи обліку, аналізу та прогнозування транзитних перевезень територією України, відповідний розвиток

матеріально-технічного та інформаційного забезпечення [8].

Сьогодні потрібно враховувати, що місце країни в сучасному світі визначається якістю людського капіталу, станом освіти і ступенем використання науки і техніки у виробництві. Достатня кількість робочої сили і сировинних матеріалів усе менше розцінюється як конкурентна перевага. Тому важливими є розробка та реалізація Національної програми підвищення конкурентоспроможності, що спрямована на розвиток науки, освіти, сучасної інфраструктури, здійснення відповідних структурних та інституційних перетворень.

Отже, вихідною позицією забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в Україні є здійснення низки заходів, а саме:

Ї розробка спільних із відповідними органами ЄС заходів щодо уникнення маніпулювання показниками митної вартості при митному оформленні товарів, передусім завдяки запровадженню регуляторного обміну відповідною митною інформацією;

Ї підтримання високотехнологічного експорту для просування української продукції на зовнішній ринок, прийняття заходів для спрощення та прискорення процедур експортного контролю;

Ї забезпечення реалізації національних економічних інтересів у рамках глобалізаційних відносин, спираючись на національні пріоритети, планування, прогнозування та моніторинг стану зовнішньоекономічної безпеки;

Ї розробка програм забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників, що передбачала б пріоритетність високотехнологічних, наукомістких секторів, а також збільшення державного фінансування та підтримка з розробки нових технологій за рахунок цього;

Ї підвищення рівня державної та муніципальної фінансової підтримки і створення умов для збільшення недержавних інвестицій в освіту для забезпечення пріоритетного розвитку спеціальностей, що визначатимуть зростання якості освіти та людського капіталу загалом.

Список використаних джерел:

1. Андрийчук В.Г. Глобалізація, інтеграція та економічна безпека України // Політика і час. – 2003. – №3. – С.61-70.
2. Баланда А.Л. Європейська інтеграція України: дискус економічної безпеки// Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2006. – №4(27). – С.20-23.
3. Бутко М. Проблеми становлення нової моделі зовнішньоекономічної діяльності в Україні // Журнал європейської інтеграції. Видання Тернопільської академії народного господарства. – 2004. – №3. – С.339-349.

4. Дацків Р. Глобальні економічні війни та національна безпека // Банківська справа. – 2005. – №1. – С.30-36.
5. Науменко С.В. Стратегія забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України за умов інтеграції до Європейського Союзу // Регіональна економіка. – 2007. – №4. – С.26-33.
6. Нікітін Ю. Економічна безпека як один із ключових факторів впливу на забезпечення національної безпеки і стабілізації криміногенного стану в державі // Право України. – 2009. – №2. – С.160-166.
7. Чесноков А.В. Забезпечення Зовнішньоекономічної безпеки України в умовах глобалізації // Вісник КНУ ім. Т.Шевченка. Міжнародні відносини. – 2004. – Вип.29-30. – С.116-119.
8. [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.rainbow.gov.ua.
9. [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.niurr.gov.ua.
10. [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.economika.kiev.ua.
11. [Електронний ресурс]. – Доступ. – www.masters.donntu.edu.ua.